

BYPLAN NYT 5

6. årgang · November 2008

TEMA | BYLANLÆGNING, BEVÆGELSE & IDRÆT

Leder: Den legende by	side 3
Sundhedsvurdering, samspil og sjov	side 4
Græsset må gerne betrædes	side 6
Idrætten ind i dagligdagen	side 8
Indragelse er et must	side 10
Spørgsmål til debat	side 12
Essay: Ingen landsby kan det hele	side 14
Det grønne fitnesscenter	side 18
Dansk Byplanlaboratorium Årsprogram	side 20

BYPLAN NYT nr. 5 / 2008 (6. årgang)

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Marie Horskær Partoft

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: mp@byplanlab.dk

www.byplanlab.dk

Annoncer
mp@byplanlab.dk
Bestilles senest
21. januar 2009

Layout
Bjarke Fogh

Oplag
3450

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Nr. 1 i 2009 udkommer
i februar. Det har temaet:
Landsbyer under pres

Forsideillustration:
Team JiYo

Signerede artikler står for
forfatterens regning,
usignede for den
ansvarshavende
redaktørs regning

Tema-artiklerne er sponsoreret af:

Dansk Gymnastik og
Idrætsforeninger (DGI)

Dansk Idræts -Forbund (DIF)

Lokale- og Anlægsfonden

NY BOG OM FORSTÆDERNES HISTORIE

*Peter Dragsbo: Hvem opfandt parcelbuskvarteret?
Forstaden har en historie.*

Den første landsdækkende beskrivelse af byplanlægning og boligbebyggelser i danske byer i perioden 1900-1960, hvor den klassiske forstad blev skabt: Fra "ingeniørplanlægning" til moderne planlægning efter 1938, villaveje og parceller, byggeforeninger og havebyer, arbejderboliger og boligselskaber, rækkehuse og "finnebyer", borgerskab og arbejderklasse - fra Nykøbing F. til Hjørring, fra Helsingør til Sønderborg.

Udg.a. Museum Sønderjylland & Dansk Center for Byhistorie 2008, 300 s., rigt ill., 290,- kr. + forsendelse

Bestilling: Syddansk Universitetsforlag, Campusvej 55, 5230 Odense M, www.universitypress.dk

UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Professor in GIS

Professor with special responsibilities within Geographical Information Systems/Science with special focus on the application in spatial planning, natural resources and human/environment studies.

The University of Copenhagen, Faculty of Life Sciences, Centre for Forest, Landscape and Planning wishes to appoint a professor with special responsibilities in Geographical Information Systems/Science with special focus on the application in spatial planning, natural resources and human/environment studies from August 1, 2009 or as soon as possible thereafter.

The professorship is a category where the appointment is limited to a five-year period, with the possibility of a 3-year extension. On the expiry of the professorship period, the appointee is ensured employment and remuneration as an associate professor. It will also be possible to apply for the professorship parttime.

The appointee should have qualifications within one or more of the following areas:

- Spatial analysis and modelling based on geocoded registers and data, including e.g. temporal analysis of the development of the built and open landscape, scenario building related to land uses, transportation and infrastructure effects.
- Landscape and environmental analysis based on spatial data – development of tools for GIS-based landscape analysis including modelling and analysis of land use changes and terrain.
- Modelling of human behaviour in space including aggregated analytical approaches such as accessibility modelling as well as modelling individual movement- and choice behaviour in the form of agent based simulation and modelling.

Employment and remuneration will be according to the Agreement between the Danish Ministry of Finance and the Danish Confederation of Professional Associations.

In order to apply for the post, please obtain the complete job advertisement, available at www.life.ku.dk/jobs.

The deadline for applications is the 5th of January 2009 at 12.00 noon.

The Faculty of Life Sciences is one of Europe's leading university environments in the areas of food, health, plants, biotechnology, natural resources, the environment and related academic areas.

Our research and degree programmes are centred on knowledge and tools that can help secure a brighter future for humans, animals and plants.

Read more about The Faculty of Life Sciences at www.life.ku.dk.

Founded in 1479, the University of Copenhagen is the oldest university in Denmark. With approximately 37,000 students and 7,500 employees, the University is the largest university in Scandinavia. According to an international survey the University is ranked as number eight in Europe, and it is a member of the International Alliance of Research Universities (IARU). www.ku.dk/english

LEDER

Den legende by

Kommunerne prioriterer sundhed og bevægelse højt. Næsten halvdelen af de nye kommuner har fremhævet sundhed som et væsentligt aspekt i deres planstrategi. Det er ikke så mærkeligt, for de har både en forpligtelse og en økonomisk interesse i at forbedre befolkningens sundhedstilstand.

Når alle kommuner samtidig vil være bæredygtige og miljøvenlige, så er tiden efter min mening kommet til at erobre gaderne og byrummene tilbage. Det er nemlig ikke særlig smart at lege i trafikken.

Alt for mange byrum er domineret af biler. Som Claus Bøje fra Lokale- og Anlægsfonden siger, så er der faktisk masser af plads i villakvarterene til at lege og bevæge sig på. Plads som i dag bruges på biler og grovkornet asfaltering. Han foreslår, at fremtidens byfornyelse bør foregå i forstaden.

Hvorfor er det så svært at begrænse trafikken i de centrale byområder og i børnenes nærområder? Der skal stadig være plads til biler, men de skal ikke altid gives første prioritet. Hvorfor ikke genindføre bilfrie søndage engang imellem? Jeg husker tydeligt den fornemmelse af frihed, det i sin tid gav at stå på rulleskøjter på Ålekistevej. Vi kan sagtens bruge vores eksisterende byer meget mere fleksibelt. Det gælder også for gaderne og vejarealerne.

Cyklerne skal selvfølgelig også have plads. Både når de kører, og når de står stille. Det er en vigtig planlægningsopgave. Og nu må det snart være gået op for planlæggerne, at cyklister ikke stiller deres cykel i en kælder eller 100 m. fra målet. Nej de smider den op ad den nærmeste mur – og er det egentlig så galt? Hvorfor står der cykler forbudt eller cykler fjernes uden ansvar på de fleste butiksfacader? Det er ikke sjovt. Det er nærmest lidt trist.

Planlægningen skal skabe rammer, men skal ikke gå i detaljer. Rammerne består af bedre stisystemer, bredere cykelstier, fornuftig cykelparkering og færre biler i gadeplan. Men indenfor disse rammer er det vigtigt at give plads. Både til dem, der dyrker idræt og bevægelse og til dem, der foretrækker at sidde på en bænk med deres bajer.

Udviklingskonsulent Peter Schultz Jørgensen fra Roskilde kommune udtrykker det rigtig godt her i bladet. Han siger: "I forhold til byplanlægning handler det mest om ikke at være i vejen – at løse restriktioner. Vi skal udvikle aktiviteter frem for at overplanlægge."

Byen skal være sjov og levende – overraskende og spændende. Lad os fjerne alle de forbudsskilte, der kan fjernes og lad os få mere humor ind i byplanlægningen. Hvis vi skaber frirum for fantasi leg, spontanitet og oplevelse så kommer livsglæden, bevægelsen og sundheden nok helt af sig selv.

Ellen Højgaard Jensen

Sundhedsvurdering, samspil og sjov

Foto: Colourbox

Grønne områder, cykelstier og løberuter. Kommunerne skal planlægge for bevægelse og der skal stilles krav. Det mener både analytiker Jens Bjerregaard og DGIs formand Søren Møller, der foreslår sundhedsvurdering af lokalplaner.

Af journalist Anne Tortzen

Fodboldtræning i hallen er ikke længere den eneste vej til motion for flertallet af danskere. Cykelturen på arbejde eller løbeturen langs søen er blevet en lige så vigtig del af danskernes motionsvaner. Den organiserede idræt fylder gradvis mindre og den selvorganiserede motion tager mere plads.

Ifølge analytiker Jens Bjerregaard fra Idrættens Analyseinstitut skaber danskernes ændrede motionsvaner nye udfordringer for kommunernes planlægning:

- Kommunernes opgave bliver at skabe gode, bolignære forhold for bevægelse i form af rekreative områder, stier m.v. tæt på boligene. At gøre sunde og aktive valg til lette valg – for eksempel ved at sørge for sikre cykelstier til skolerne, siger han.

Han understreger, at det kræver en høj grad af koordination mellem de kommunale forvaltninger at planlægge og indrette byens

rum med bevægelse for øje. Og så kræver det en stærk og kompetent idrætspolitik.

Krav om sundhedsvurdering?

Søren Møller, formand for Danske Gymnastik og Idrætsforeninger, DGI, mærker tydeligt, at kommunerne tænker sundhed ind i planlægningen. Men han mener, der skal sættes trumf på for at sikre, at kommunerne tager det alvorligt i planlægningen.

- Bevægelse handler meget om, hvilke muligheder der byder sig i de nære omgivelser. Derfor vil en regel om, at konsekvenser for idræt og fysisk aktivitet skal medtænkes i lokalplanen på linje med f.eks. miljøhensyn være en god idé, siger formanden.

Søren Møller foreslår, at man opstiller konkrete mål for sundhed i planlægningen. For eksempel at 90 % af børnene inden for et skoledistrikt skal kunne cykle til skole på en sikker skolevej.

- Udviklingen er på vej, og mange kommuner

arbejder med idrætspolitikker m.v. Men der er behov for at accelerere det. Derfor skal vi lægge nogle rammer og målsætninger ned. Der er store samfundsmæssige gevinster ved at flere bliver mere fysisk aktive, understreger DGIs formand.

Jens Bjerregaard mener også, at de samfundsmæssige hensyn bør fylde mere, f.eks. gennem krav til bygherrerne:

- I nye boligområder er det ikke nødvendigvis sund økonomi for bygherren at sætte arealer af til legeplads, stier og rekreative områder, men det er det for samfundet. Derfor skal der stilles klare krav, siger han.

Modernisér hallerne

Både Jens Bjerregaard og Søren Møller understreger, at haller og idrætsanlæg fortsat spiller en vigtig rolle for motionsvanerne – ikke mindst hos danske børn. Kommunernes opgave er fortsat at sørge for løbende nybyggeri, modernisering og renovering.

- Det handler også om at skabe gode rammer

TEMA | BYPLANLÆGNING, BEVÆGELSE OG IDRÆT

Bevægelse og idræt er en vigtig og væsentlig del vores sundhed, og kommunerne har fået en vigtig opgave i at føre deres sundhedspolitikker fra vision til virkelighed. Via den fysiske planlægning kan man skabe byer og landskaber, der kan motivere og aktivere den fysiske udfoldelse. Der er masser af god og dårlige erfaringer at tage ved lære af.

Hvordan kommer man fra politik til plan – og hvordan kan bevægelse og idræt indgå aktivt på de forskellige planniveauer, som kommunerne arbejder med?

Foto: Colourbox

for dem, der faktisk er i gang med at dyrke motion, understreger *Jens Bjerregaard*.

Der er et stort behov for at modernisere idrætsanlæg, som ikke er tidssvarende i forhold til nutidens behov. Det handler bl.a. om at samle en bredere vifte af aktiviteter end de helt traditionelle.

Søren Møller slår til lyd for, at kommunerne i højere grad skal indtænke de travle børnefamiliers tidsøkonomi og lægge sports- og kulturtilbud sammen.

- Det er vigtigt at tænke på tilgængeligheden. Det skal være nemt. Derfor er Community Center tankegangen, hvor man samler flere funktioner et sted, god. Undersøgelser viser, at udlånet stiger kraftigt, når man lægger et bibliotek sammen med en idrætshal, siger *Søren Møller*.

De to er enige om, at et større fokus på sundhed i planlægningen kan være en god ting for kommunerne:

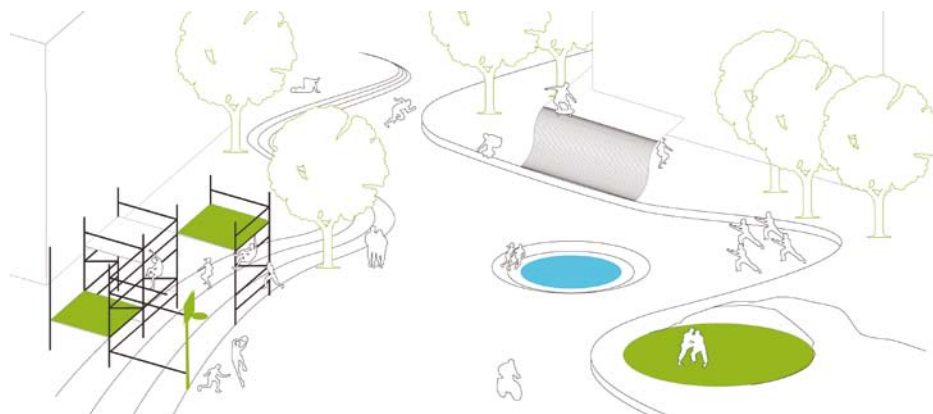
- Det kan betale sig for kommunerne at skabe gode rammer for bevægelse. For på langt sigt kan man aflæse meget markante resultater på borgernes sundhedstilstand, understreger *Jens Bjerregaard* fra Idrættens Analyseinstitut.

Det skal være sjovt!

Hvordan kan kommunerne få bevægelse ind i planlægningen? Udviklingskonsulent *Peter Schultz Jørgensen*, Roskilde Kommune, har nogle tankevækkende svar:

- Jeg tror ikke, at vi altid skal sætte det sunde op som et formål. Vi skal hanke op i os selv som legende mennesker. Det skal være sjovt. Vi skal gøre op med adskillelsen mellem krop og hoved, som ligger dybt i vores kultur. Leg indeholder en mangfoldighed af sanselige oplevelser. Det er mere end at trille bold.
- For kommunerne er det afgørende hele tiden at give plads til det nye – for eksempel nye former for udfoldelse og brug af byrum - og agere i forhold til det. Denne prioritet skal naturligvis også afspejles i budgetterne.
- Det vigtige for kommunerne er at have den sociale og kollektive dimension i fokus som modvægt til individualiseringen ved skærmen, i fitness centret osv. Kommunerne skal satse på at udvikle de kollektive muligheder for oplevelser og udfoldelse.
- I forhold til byplanlægning handler det mest om ikke at være i vejen – at løsne restriktioner. Vi skal udvikle aktiviteter frem for at overplanlægge. Lad det gro og tro på borgerne. Meld ud til borgerne, at de bare kan gå i gang med at bruge deres by. Skab en atmosfære, hvor det er nemt for de initiativrige at prøve deres idéer af. Hjælp dem.
- For at udvikle nye aktiviteter kan kommunen vælge at støtte projekter med atypiske samarbejdskonstellationer. Kommunegrænsen skal ikke være en hindring. Ansæt nogle "gartnere", der skal hjælpe borgerinitiativer med at slå rod eller frikøb nogle ildsjæle, så de kan brænde igennem.
- Hver gang der laves et byggeprojekt i byen, så husk at spørge: Hvordan er det så lige, at det her også giver muligheder for, at borgerne også kan have det sjovt? Og husk boldmuren! Den er sjov og næsten gratis.

I erhvervsområder kan de grønne friarealer gøres til et parkbånd, som samler området. Et aktivitetsområde, der kan være til gavn for medarbejdere og områdets beboere.

Græsset må gerne betrædes

Hvordan kan byplanlægningen motivere borgere til at være mere fysisk aktive? Det giver en ny manual, som alle kommuner vil modtage i foråret, en række bud på.

Af journalist Jonna Toft

Forestil dig en række erhvervsbygninger. De ligger ved en bred vej, og mellem vejen og bygningerne er der en stribe grønt – nogle steder græs og springvand, andre steder bare lidt tilfældig bevoksning. Fælles er, at græsset aldrig betrædes.

Hvad nu hvis den grønne stribe blev lagt om til et sammenhængende forløb? En snoet sti kunne løbe mellem småbakker og træer, buske kunne skærme for nysgerrige blikke fra kontorvinduerne og læskærme kunne give gode solkroge. Måske ville den grønne stribe så blive brugt til en hurtig gåtur i middagspausen? Og hvis den blev bundet sammen med andre stier, kunne den bruges af dem, der løber til og fra arbejde.

Eksemplet er et af mange i en ny manual med arbejdstitlen "Aktiverende Arkitektur", som udkommer i marts 2009. Manualen er et idekatalog for, hvordan man via byplanlægning kan gøre folk mere fysisk aktive. Danmarks Idræts-Forbund (DIF) står bag:

"Folk skal motiveres til at bruge kroppen mere til daglig. Ellers kan det blive svært at

få dem til at dyrke idræt i en idrætsforening," forklarer direktionssekretær *Poul Broberg*, DIF.

"Både i den overordnede byplanlægning og helt ned i det meget konkrete skal der tænkes i, hvordan man skaber lyst til bevægelse hos borgerne. Når folk skal på arbejde eller i skole, skal de møde en by, der giver dem lyst til at røre sig: Tage cyklen, løbe, stå på rulleskøjter, gå – og måske lige tage en gang tagfat mellem nogle forhindringer på vejen. Det håber vi, vi kan give input til med denne manual."

Fokus på hverdagsmotion

Ideen til manualen kommer fra England. Men da den engelske manual ikke umiddelbart kan overføres til danske forhold, er DIF gået sammen med Lokale- og Anlægsfonden og Center for Idræt og Arkitektur om en dansk manual. Med tiden vil den muligvis blive internationalt tilgængelig. Velfærdsministeriet bidrager med en halv million kroner, blandt andet fordi manualen giver ideer til fysisk aktivitet i socialt belastede områder.

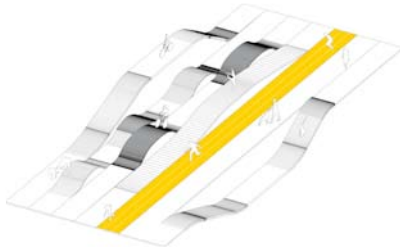
Manualen er inddelt i tre hovedområder:

- Hverdagens aktivitetsområder: Bolig, erhverv, skole, transportforbindelser mv.
- Uformelle aktivitetsområder som parker, pladser, arealer under broer mv.
- Formelle aktivitetsområder som idræts-haller.

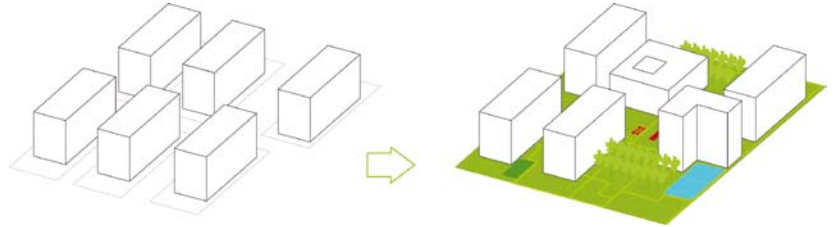
Fokus ligger især på de to første områder, fortæller arkitekt *Rasmus Andersen*, Center for Idræt og Arkitektur.

"Tilgængelighed og synlighed er vigtigt, når man skal motivere folk til at røre sig. Bevægelse udspringer af rammerne og underlaget. Del fladen op, så der er forskellige arealer med forskellige underlag: Hård beton, en blød asfalt, grus, græs og træ. Det vil naturligt blive indtaget til forskellige aktiviteter," siger han.

"Men først skal man undersøge, hvad beboerne egentlig ønsker, og hvad der findes i forvejen. Gør stedet fleksibelt, så der kan foregå mange aktiviteter. Aktivitetsområder er sociale mødesteder. De mindste, de unge

Forskellige former for bevægelse kræver forskellige former for hældning, underlag og belægning, og det kan danne grundlag for, hvordan man planlægger og udformer stierne.

En landskabelig udformning med simple, men multifunktionelle elementer kan opfylde behovene for udfoldelse for både børn, voksne og ældre. Området kan udvikles og forandres alt efter brug og behov.

Illustrationer: Rasmus Andersen, Center for Idræt og Arkitektur

og de ældre må alle have nogle udfoldelsesmuligheder, derfor er det ikke nok med boldbure og basketbaner.”

Der skal ikke nødvendigvis så meget til for at skabe aktivitet, påpeger *Rasmus Andersen*: ”For små børn kan en glat skråning og et sted, der opsamler lidt regnvand, sætte gang i rutsjeture og vandleg. Skatere finder udfordringer på en plads, hvis der både er hårde betonkanter, der også kan bruges som bænke, og blødt afrundede flader. De bløde former er også gode til børn på løbehjul og cykler. Rulleskøjteløbere har brug for brede stier og fin asfalt. Man kan også sætte små, midlertidige anlæg op til squash, kampsport, boksning, boldspil mv. Så kan man afdække behov og interesser – og spare store beløb på fejlinvesteringer,” siger han.

Hurtige og langsomme stier

Cykler bliver både brugt til transport og til udflugter. Derfor skal man planlægge for flere stier, mener *Rasmus Andersen*:

”Der skal være brede, direkte cykelforbindelser med jævnt underlag, så man kan komme hurtigt fra A til B. Det motiverer folk til at tage cyklen på arbejde frem for bilen eller bussen. Og så skal der være snoede, sceniske oplevelsesruter, hvor man kan cykle, gå, rulle eller løbe gennem noget grønt, få varierede udkig og eventuelt komme ud til vandet. Ved både at etablere græs- og grusstier til motionister, sten- og flisebelagte ruter til slentreturen samt jævne asfaltforbindelser til cyklister og skatere giver man mulighed for diversitet og et mangfoldigt liv,” mener han.

Det optimale er, at der skabes mange forbindelser mellem de forskellige former for stier, og at stisystemerne er umiddelbart genkendelige, så hver rute har sit eget særkende.

Rasmus Andersen fremhæver Amager Strandpark som et godt eksempel på et område, der er programmeret til fysisk aktivitet:

”De store, glatte betonstier, der snor sig gennem det bakkede landskab, er brede

nok til rulleskøjter, barnevogne, cykler mv. På pladserne kan skatere, dansere og børn udfolde sig, og på de grønne områder er der picnic, boldspil og frisbee.”

Center for Idræt og Arkitektur oplever stor efterspørgsel på ideer til aktiverende byplanlægning, fortæller centerleder *René Kural*: ”Kommunerne er meget interesserede. Næsten alle har skrevet ind i strategiplanen, at deres byplanlægning skal motivere til fysisk aktivitet. Men der er ikke arbejdet med konkrete tiltag ret mange steder endnu,” siger han.

Derfor har centret sat flere forskningsprojekter i gang om aktiverende byplanlægning. Ingen af projekterne er dog nået så langt, at man kan udlede resultater.

Byplanlæggere og arkitekter kan forudbestille manualen *Aktiverende Arkitektur* (arbejdstitel). Kontakt Poul Broberg DIF på www.dif.dk.

Idræt skal foregå i nærheden

Tilgængelighed har stor betydning, når vi motionerer. De mest dyrkede aktiviteter, løb og vandreture, er netop karakteriseret ved, at turen kan begynde lige udenfor hoveddøren. 76 procent af de voksne bru-

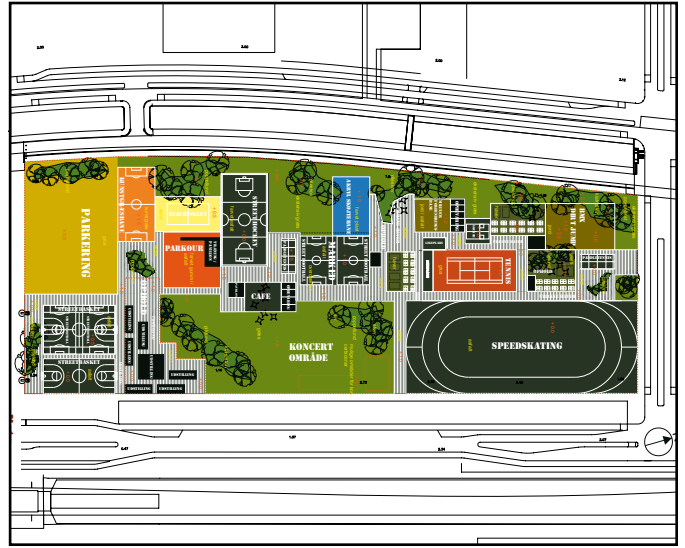
ger mindre end et kvarter på transport den ene vej til sports- eller motionsaktiviteten. For 81 procent af voksne betyder det desuden meget at kunne motionere i naturen. 34 procent blandt børn og unge samt 19 procent blandt voksne svarer 'ja' til at ville

dyrke mere sport eller motion, hvis der var bedre faciliteter i nærheden.

Kilde: ”Danskernes motions- og sportsvaner 2007”, Idrættens Analyseinstitut.

Idrætten skal ind i parcelhuskvarterne. Foto: Claus Bech-Danielsen

Visioner for Plug'n'play i Ørestaden, Illustration: Kragh og Berglund

Idrætten ind i dagligdagen

God planlægning integrerer bevægelse i hverdagslivet. Dårlig planlægning splitter det ad. Læs de gode og dårlige eksempler og bliv inspireret.

Af journalist Marie Leth Rasmussen

Hvis planlæggerne vil have borgerne til at bevæge sig mere, må de gøre idræt til en del af dagligdagen. Noget, der foregår udenfor døren frem for flere kilometer væk. Det er René Kural fra Kunstakademiets Arkitekt-skole og Claus Bøje fra Lokale- og Anlægs-fonden enige om.

- For mig er de fleste af de danske villakvarterer fra 1960'erne og fremefter planlagt helt forkert. Der er tale om kvarterer med endeløse parceller, hvor idrætten er henvist til særlige steder, hvor stordriftsfordele i idrætstilbuddet, anlægsdrift, cafeteria og parkering kan realiseres. Men det er helt i strid med et normalt familie- og nabomønster i den traditionelle folkelige bokultur, hvor man udfolder sig i gården, på vejen og på lokale fællesarealer. Der er faktisk masser af plads i villakvarterer til at lege og bevæge sig på. Plads som i dag bruges på biler og grovkornet asfaltering. Jeg mener derfor, at man burde vende blikket mod forstædernes villakvarterer, når man taler om byfornyelse, siger Claus Bøje.

Ørestad

For René Kural er Ørestad et eksempel på en bydel, hvor man ikke har tænkt idræt og bevægelse ind i planlægningen. Arkitekterne bag masterplanen var så fokuserede på æstetikken, at de glemte at tænke på bevægelsen:

- Vandet i kanalerne er for lavt til, at man kan ro i det, og hovedgaden Arne Jacobsens Allé er en stor bred forblæst vej på vestsiden, som ikke opfordrer til bevægelse. Tager man cykelstien, har man heller ikke tænkt på at gøre dem brede nok til inliners. De har ikke haft fokus på at skabe de rigtige dimensioner, så der kunne spilles, løbes, ros i bydelen og de aktiviteter, de har sat i gang nu, minder mest af alt om lappeløsninger. Det er Simon Brückner fra By og Havns Bylivsafdeling ikke enig i. Tværtimod mener han, at der er stor fokus på idrætten i Ørestad:

- Da Arne Jacobsens Allé er en 4-sporet vej og den mest trafikerede strækning i bydelen, er idræt specifikt ikke tænkt ind i gadeforløbet. Vi har i Ørestad eksperimenteret med

idræt, der ikke kræver medlemskab af en forening og etableret flere permanente og midlertidige fritidsplatforme rundt omkring f.eks. bmx baner, petanque, streetbasket og boldbaner. Vi ved også fra undersøgelser, at mange beboere i Ørestad flittigt motionerer ved løb og på cykel. Der er f.eks. etableret en cykelrute fra nord til syd i bydelen, hvor du udover at cykle kan løbe på rulleskøjter helt ned til Ørestad Syd og videre ud på Fælleden. I Ørestad Syd kommer der søer, hvor man vil kunne lave forskellige vandaktiviteter, og mens vi bygger Ørestad Syd, arbejder vi på at etablere 6-7 midlertidige aktiviteter som Dirt Jump, Speedskating og Parkour.

A8

I Ørestad bliver en uudnyttet cykelkælder også nogen gange taget i brug til skøjteløb. Og netop denne brug af overskudsrum til andre formål er ved at vinde frem i Danmark og resten af Europa. I Holland har tegnestuen NL Architects indrettet et tomrum under en motorsvejsbro med supermarked, blomsterbutikker og et stort kombineret aktivitets-

Ishøjs borgmester Ole Bjørstorp (th.) får sig en dukkert i Køgebugt Strandpark
Foto: Ishøj Kommune

Volleyball og Fitness i DGI-huset i Århus, Foto: Steen Krarup

A8 - under motorvejen er skabt plads til bevægelse, butikker og samvær. Bla. er der lavet en kanal til kajakpolo. Foto: Dennis Moet

område, hvor man kan spille fodbold, skøjte på rulleskøjter, spille basket ball, cykle og male graffiti. Projektet hedder A8 efter motorvejen, der løber over området:

- Før var pladsen under broen et waste-land med et stort parkeringsområde. Nu er stedet blevet byens samlingspunkt, hvor folk mødes for at købe ind og hænge ud. Der er stadig 120 p-pladser, men vi har hævet butikkerne og aktivitetsområdet 60 cm, så man kan se hen over bilerne, og det gør en stor forskel. Bilerne dominerer ikke, fortæller *Pieter Bannenberg* fra NL Architects.

Køge Bugt Strandpark

Da Køge Bugt Strandpark blev bygget omkring 1980, var ideen ligesom i A8 at kombinere flere forskellige aktiviteter i et område. I den del af strandparken, der ligger i Ishøj Kommune, er der blandt blandt en badebåd med sauna, så vinterbadere kan nyde det kolde gys og få varmen bagefter. Der er også mulighed for at ro,

windsurfe og lægge til med sit skib ved lystbådepladserne i havnen. Lidt væk fra strandkanten er der motionsområde med stier til cykler, løberuter og gangstier.

- Idræt og bevægelse har været i fokus fra start. Ambitionen var at skabe et område for mange mennesker med kunst på Arken, mulighed for flere forskellige fritidsaktiviteter og et naturskønt landskab. Og det har virket. Der er mennesker her året rundt, og vi har mange gæster, som kommer langvejs fra for at se strandparken og museet. Strandparken har helt klart ændret vores identitet og skabt en positiv ånd, siger Ishøjs borgmester *Ole Bjørstorp*.

DGI-Huset i Århus

DGI-Huset i Århus centrum er også et sted, der besøges af mange mennesker året rundt. Huset rammer bredt og har brugere i alle aldersgrupper fra 0 til 90 år. En af grundene til husets succes er placeringen i hjertet af byen, mener leder *Troels Knudsen*:

- I DGI har vi en bevidst strategi om at ligge midt i byen, hvor det er let at komme til for folk, der ikke har bil. Hvis man vil få folk til at dyrke motion, skal man lægge tilbudene, hvor de bor og ikke i periferien, hvor det er svært at komme til.

I DGI Huset er der også et tæt samarbejde mellem brugerne og de ansatte. Da DGI og Lokale- og Anlægsfonden skulle etablere huset i slutningen af 1990'erne meldte mange idrætsforeninger sig på banen, og i dag tilbyder huset blandt andet springgymnastik, fægtning, klatring, fodbold, fitness og spinning.

- Huset samler en masse forskellige folk. Fodboldspillere møder klatrere og dansere, som de ellers ikke ville gøre i en traditionel idrætsforening. Det møde skaber masser af gode ideer til, hvordan man kan bruge huset endnu bedre. Og har man en god idé, kan der tages hånd om den med det samme. Der er et enormt tæt sammenspil mellem brugerne og de ansatte, siger *Elsebeth Søndergaard*, der er Brugerrådets repræsentant i bestyrelsen.

Inddragelse er et must

Det er ikke til at komme udenom: Inddragelse af de lokale brugere og interessenter er et must, når der skal bygges nye idrætsfaciliteter. Det er nemlig brugerne, der kender de lokale behov. Men det er ikke nemt at få enderne til at mødes og gøre alle tilfredse.

Af journalist Anne Tortzen

Det er Idræts- og Kulturhuset Prismen i Holmbladsgadekvarteret et godt eksempel på. Prismen står i dag som et visionært bud på, hvordan det lokale idræts- og kulturliv kan mødes i en ny symbiose. Men samtidig er huset et vidnesbyrd om, hvor vanskeligt det kan være at få de lokale ønsker til at gå op i højere enhed med visioner og krav fra bidragsydere og arkitekter.

Et godt eksempel

Lokale- og Anlægsfonden, som har givet økonomisk støtte til Prismen, kalder huset og processen forud et godt eksempel på inddragelse af de lokale brugere og borgere. Ifølge planchef *Per Schulze*, har det gjort en

stor forskel, at lokalområdet blev inddraget. - Det har betydet, at anlægget lever op til tanken om en åben hal med mange brugergrupper og at der kom andre med end idrætsverdenen. Samt at der blev skabt rammer for lokalrådets børn og unge, siger han.

De lokale beboere bruger huset og er glade for at have fået det. Men de oplever ikke, at der blev lyttet tilstrækkeligt til deres behov og ønsker i processen. Og lederen af huset kæmper med at få alle behov og funktioner til at gå op i en højere enhed.

Prismen er et resultat af kvarterløftprojektet i Holmbladsgade-kvarteret. I den forstand er

huset en udmøntning af de lokale beboeres behov for idrætsfaciliteter. Det er en stor sejr i sig selv, mener *Ole Pedersen*, der har været med i hele processen og i dag er formand for Prismens bestyrelse:

- Det er meget positivt, at huset overhovedet er blevet bygget. Jeg ved, hvor svært det er i Københavns Kommune. Der er stor mangel på idrætsfaciliteter og der bygges stort set ikke nyt, understreger formanden.

For meget koncept

Når det så er sagt, er Ole Pedersen ikke fuldt ud tilfreds med den udviklingsproces, der førte frem til Prismen. Han mener, at Københavns Kommune og Lokale- og Anlægsfonden for tidligt lagde sig fast på et bestemt koncept for huset. Det betød, at der ikke blev lyttet tilstrækkeligt til de lokale beboeres ønsker og behov, da huset skulle udformes.

Resultatet er et hus, Københavns Kommune kan vise frem som en arkitektonisk perle, samtidig med, at de lokale beboere synes, at huset er grimt udvendigt. Et hus, hvor de mange forskelligartede behov har vanskeligt ved at finde plads samtidigt.

Det mærker *Gert Rosenkrantz Fuglsang*, som er daglig leder af Prismen, hver dag. Konceptet for huset, nemlig at det skal være som en "overdækket fælle" – et stort åbent rum – har både fordele og ulemper, fortæller *Gert Rosenkrantz*. Det er et fantastisk dejligt lyst rum at opholde sig i, men indretningen betyder, at de mange forskellige idræts- og kulturudøvere tørner sammen, forklarer han.

Boldspil i Prismen, Foto Lisbeth Holten

Prismen lyser op i kvarteret, Foto Torben Eskerod

- Der er en indbygget konflikt mellem det æstetiske i bygningen og driftssiden. Arkitekterne har løst opgaven med moderne nyt design, men der er begrænsninger i den måde, huset kan bruges på. Mange rum kan ikke lukkes af eller er gennemgang til andre rum, og det blokerer for at bruge dem til separate aktiviteter, der ikke generer hinanden, fortæller han.

Sammenstød

Prismen er bygget både til kulturel udfoldelse og idrætsaktiviteter, men den åbne plan gør det vanskeligt at kombinere kultur og sport:

- Det er et problem at rumme noget med lyd på. Og det begrænser os i den grad. For eksempel kan vi ikke have kampsport og foredrag i huset samtidig, fortæller lederen.

Et andet problem er støjgener for Prismens naboer, som også lægger en begrænsning

på brugen. For eksempel giver almindelige idrætsaktiviteter, hvor der råbes og bruges fløjte, problemer i aften timerne, fordi beboerne klager over støjen. Huset er nemlig bygget af polycarbonatplader, som slipper meget lyd igennem. Desuden har det naturlig ventilation, som betyder, at vinduerne går op af sig selv, når der bliver varmt i hallen.

For øjeblikket er der gang i en dialog med kommunen og arkitekten om at tilpasse indretningen af Prismen.

Og hvad kan andre så lære af processen?

Formand for Prismens bestyrelse, *Ole Pedersen*, siger:

- Tag borgerinddragelse og lokale erfaringer og behov meget alvorligt. Det er et problem, når man lægger sig for fast på et bestemt koncept, så er der ikke fleksibilitet til at justere for relevante ændringer undervejs.

Leder af Prismen, *Gert Rosenkrantz Fuglsang* understreger:

- Det er vigtigt at tænke på, at sådan et hus skal være indrettet til effektiv voldsom drift. Fokuser på, hvad det skal bruges til – og gå efter at få det bygget op, så det er praktisk anvendeligt.

Planchef *Per Schulze* fra Lokale- og Anlægsfonden siger:

- Lokale- og Anlægsfonden støtter unikke idrætsbyggerier og ønsker at gå nye veje udenom de almindelige/stereotype idræts-haller. Derfor er det naturligvis en udfordring for Fonden og samarbejdspartnerne at få afklaret rammerne og afstemt forventningerne til projekter, der bliver støttet af Fonden. De rammer skal falde på plads meget tidligt i et projektforsløb. I forhold til Prismen blev den netop skabt og sammensat på baggrund af brugerønsker fra området omkring Holmbladsgade.

Prismen

Bygningen er tegnet af Dorte Mandrup arkitekter og stod færdig i efteråret 2006.

Idræts- og Kulturhuset Prismen i Holmbladsgade er blevet anerkendt af Københavns Kommunes Kulturfond for smukt gennemført byggeri og modtog i 2007 Københavns Kommunes Kulturfonds Pris.

Prismen har været fulgt tæt af styregruppen for Kvarterløft Holmbladsgade, byg-

geudvalget med repræsentanter fra lokalområdet samt en følgegruppe, der bestod af en bred repræsentation fra det lokale idræts- og kulturliv, naboer og repræsentanter fra lokale skoler og institutioner.

Prismen skal være et "mulighedernes hus" for det lokale idræts- og kulturliv. Udvalgte aktiviteter:

"Huskunstnere", der samarbejder med lokale skoler om musik, dans, bevægelse

Åben hal hver tredje lørdag for forældre og børn med fri idrætsleg

Prismen har en klippekortordning, som gør at områdets beboere nemt kan booke lokaler via nettet

Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse har tildelt en initiativpris for prismen.

SPØRGSMÅL

til
D
e
b
æ
r
t

Troels Lund Poulsen,
Miljøminister

"Al boldspil forbudt" stod der en gang på skilte overalt i byerne. Fysisk aktivitet var noget, man gjorde på arbejdet. Men idrættens udvikling fik byerne til at skabe nye rum og faciliteter til idræt. Lokalsamfund udviklede sig på grund af idræt. Og det bliver ved. Mit bypolitiske initiativ lægger op til tætte, grønne, blå og sunde byer. Med fokus på bedre adgang til naturen, mere natur i byerne og mere plads til bevægelse og idræt i bred forstand. Det vil udvikle lokalsamfundene, så de får flere oplevelser lige uden for døren.

Lauge Larsen,
Formand for socialudvalget Morsø Kommune.

Mors er præget af et utal af foreninger, hvoraf mange er idrætsforeninger af forskelligt tilsnit.

Jeg har været medlem af socialudvalget i 7 år og i denne periode har sundhedsområdet fået stigende betydning, bl. a. fordi kommunerne for alvor er begyndt på det forebyggende arbejde. Vi har lavet en sundhedspolitik. Denne sundhedspolitik er i stor udstrækning udarbejdet med basis i foreningslivet.

Efter min mening er idrætsforeningerne af afgørende betydning for at styrke sundheden i befolkningen.

Ved at lade borgerne være med til at udarbejde forskellige forslag undgår vi i kommunerne at komme til at virke formynderiske.

Christian Tønnesen, Plan- og kulturchef, Faaborg-Midtfyn
Mai-Britt Helle Jensen, planlægger, Faaborg-Midtfyn

I Faaborg-Midtfyn bor de fleste af kommunens borgere i landsbyer, men udviklingen går generelt mod øget koncentration af service til større byer.

I mange landsbyer er der en idrætshal, som traditionelt har skabt liv og sammenhold. Men mange haller har i dag ikke den standard og de faciliteter, som nutidens borgere efterspørger. Faaborg-Midtfyn har udarbejdet en fritidsstrategi, der lægger vægt på, at hallerne i fremtiden skal være for alle borgere. Halbestyrelserne skal lave udviklingsplaner og kommunen vil gerne prioritere at medfinansiere nye tilbud og ombygninger, der giver flere og bedre tilbud til borgerne i lokalsamfundene. Målet er også at skabe bredere lokale kraftcentre, som favner andre typer af kulturtilbud end idræt. Et alt for stramt anlægsbudget og alt for snævre lovgivningsmæssige rammer for nye indtægtsgivende aktiviteter i de selvejende institutioner, som hallerne typisk er, udgør dog barrierer, vi fremadrettet skal have nedbrudt, hvis planlægningen skal lykkes.

**Simon Prahm,
Managing Director Gam3**

Et velfungerende lokalsamfund kræver, at der er tillid borgerne imellem. Her kan idrætten spille en særlig rolle, da den er yderst egnet til at skabe brobyggende social kapital og knytte bånd på tværs af livsstil, social klasse, etnicitet og religion. I byplanlægningen kan gadeidrætten styrkes og være med til at formidle et indledende møde med sporten og "den anden". På samme måde som fællesgrillen på en sommerdag i parken bringer folk sammen, kan gadeidrætten formidle svedige oplevelser året rundt og styrke kendskabet til hinanden.

GAM3 (udtales "game") er en danskbase- ret non-profit organisation, der fusionerer arbejdet med streetbasket og integration af unge minoriteter i samfundet. Gam3 (3-tallet er et bagvendt E) organiserer basketturneringer baseret på hold, der spiller 3 mod 3. Gam3 blev dannet i 2002. www.gam3.dk

Team JiYo er et dansk opvisning- og konsulent team, som kombinerer forskellige nye ekspressive bevægelsesformer, med specielt fokus på Parkour og Freerunning. Parkour er en bevægelseskunst hvor udøverne (kaldes traceurs) i deres konstante bevægelse gennem byen, skal overkomme de objekter, de møder med det bedst mulige flow og effektivitet.

Parkour tager udgangspunkt i en holistisk filosofi omkring kropslig og mental udvikling, gennem flow og kontinuerlig udfordring. www.teamjiyo.dk

**Martin Coops,
Medejer af Team JiYo**

I bevægelseskunsten parkour, er ingen regler for hvordan bevægelserne skal udføres, og fordi bevægelserne opstår gennem legen med rummet, opnår man som udøver et helt særligt kendskab til sine bevægelsesmønstre og til rummets udformning. I Team JiYo er erfaringen, at den kreative og udfordrende aktivitet tilsynecomst i gadebilledet smitter og motiverer til bevægelse hos både børn, unge og voksne. Selve oplevelsen af at analysere og percipere rummet, spiller derfor en central rolle i parkour, hvilket gør det til en interessant aktivitet at have i fokus i den fremtidige byplanlægning.

Alle former for byrum er potentielle parkour locations, men der findes nogle formationer som giver større muligheder og større udfordringer end andre. I byplanlægningen er det derfor muligt at sikre de optimale muligheder for at lade aktiviteten udvikle sig naturligt.

**Carina Christensen,
Kulturminister**

Idrætten bidrager i høj grad til udvikling af lokalsamfundet. En af de ting, der giver sammenhæng i lokalsamfundet er nemlig idræt og hele den store indsats, der lægges i det frivillige foreningsliv. Det er ofte her, at vi mødes på tværs af sociale skel, etnisk tilhørsforhold, alder osv.

Regeringen ønsker, at idrætten i lokalsamfundet fortsat udvikles, og derfor er idrætten også prioriteret i regeringsgrundlaget. Regeringen har nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe, som skal se på, hvordan en aktiv livsstil kan fremmes via byplanlægning. Samtidig er Kulturministeriet ved at afslutte arbejdet i breddeidrætsudvalget. Udvalget vil komme med initiativer og forslag, som styrker den enkeltes muligheder for at dyrke idræt. Jeg er overbevist om, at disse initiativer vil bidrage til, at idrættens vilkår i lokalsamfundet styrkes endnu bedre i fremtiden.

T E M A

INGEN LANDSBY KAN DET HELE

Udviklingen i byggeteknologien med billige limtræs-buer var en medvirkende årsag til at den danske ”standardidrætshal”, boldspilshallen med plads til en håndboldbane eller 5 badmintonbaner og indendørs fodbold, blev den altdominerende idrætsfacilitet til indendørs og /eller vinteraktiviteter på landet, og dette er blandt andet noget af baggrunden for en række udfordringer, som idrætslivet på landet tumler med at løse i disse år.

Af Lektor, arkitekt MAA, Jørgen Møller

De danske landsbyidrætsforeninger står over for voldsomme udfordring i disse år.

Man kan sige, at det lokale går i opløsning, når alle pendler til og fra arbejde, butikken er lukket, fordi varerne var billigere i Netto, og når vi bruger de billigste håndværkere og ikke de lokale, når børnene går i centralskolen 4 km borte eller kommer til det,

når de sidste små skoler nedlægges, for at kommunerne kan indhøste nogle rationaliseringsgevinster efter kommunalreformen, og når vi hellere går i Århus Teater end til forsamlingshusets ”brun sovsfællesspisning”, og sidst men ikke mindst, når folk fravælger den lokale idrætsforening til fordel for byernes fitnesscentre eller vælger at dyrke idræt

uden for foreningen. Den større mobilitet, som vi alle lever med og af i dag, betyder også, at idrætsforeningsliv ikke nødvendigvis er et lokalt anliggende, men foregår der, hvor de bedste tilbud findes.

Så kan landsbyidrætsforeningerne jo læne sig tilbage og nøjes med at organisere lidt Old

Fotos: Jørgen Møller, Collage: Bjarke Fogh

Boysfodbold og sige, at løbet er kørt, eller foreningerne kan tage kampen op mod de udfordringer, der findes. Som salig formand Mao vist nok skulle have sagt. "Når forandringens vinde blæser, så bygger nogle vindmøller, medens andre kryber i læ". Begge typer af landsbyidrætsforeninger findes, men alt afhængig af landsbyidrætsforeningens attitude mod nutid og fremtid, afgøres det, hvilken rolle den organiserede idræt skal spille i landdistrikterne i fremtiden.

Det er afgørende vigtigt at pointere, at i en tid, hvor så mange ting på landet centraliseres, der kan man se den lokale idrætsforening som det sidste sikre, fælles samlingspunkt, eller den eneste fælles platform for "kulturel samhandling" og dermed stedet, hvor den sociale og kulturelle kapital vedligeholdes og opbygges på tværs af alder, køn og social status, hvis landsbybeboerne selv vil. Den sociale kapital, der opbygges i idrætshallen, på boldbanen og under ture i havkajakken samt de mange andre kulturelle aktiviteter,

som de bedste og mest ressourcestærke foreninger disker op med, såsom sommerfester og store halfester kan betragtes som en potentiel udviklingsressource, der kan flyttes i tid og rum, og som i bedste fald kan overføres til andre udviklingsopgaver i landsbyen. Den gamle, rodfæstede landsbyidrætsforening eller den klassiske, flerstrengede landsbyidrætsforening, som tidligere var "foreningen" i mange landsbysamfund ud over det ganske land påtog, og påtager sig også i dag et lokalsamfundsmæssigt ansvar, der rækker ud over det idrætsmæssige og langt ind i folkeoplysningens, kulturens og lokalsamfundsudviklingens virkefelter.

Nutidens udfordringer for idrætsforeningerne og idrættilivet på landet.

Udfordringen for landsbyidrætsforeningerne, som nødvendigvis må være bærere af det altafgørende ansvar for vedligeholdelsen og udviklingen af idræt på landet for børnene og de unge især, kan således spændes ud mel-

lem mindst fire forankringspunkter, nemlig, at danskernes idræts- og motionsvaner er under forandring, de fysiske rum og rammer er utidssvarende, nedslidte og ufleksible, der mangler substantielle kapitaltilførsler for at rette op herpå, og samtidig betyder forældede organisationsformer og manglende opbakning fra lokalsamfundene, at ledergeringen opleves byrdefuld og lidet attråværdig.

Begrebet "Rum og rammer" omfatter forsamlingshuset, gymnastiksalen, aulaen, minihallen, multihallen, idrætshallen og lignende, og det er også klublokalet ved siden af, lige som det er redskaber, rekvisitter og musikanlægget samt faciliteterne til bad og omklædning. Malet med den brede pensel, kan man sige, at situationen i dag er således, at godt 100 år efter, at vi byggede forsamlingshusene og 30 år efter, at vi byggede de "udskældte" idrætshaller, står vi på landet med en bygnings- og anlægsmasse, som i bedste fald er utidssvarende og i værste fald

TEMA

ikkeanvendelig til fremtidens idrætsformer på landet.

Nye undersøgelser fra Lokale- og Anlægfondene viser, at det for hele Danmark vil koste 5,5 mia.kr. bare at renovere de gamle idræts-haller. Samtidig er stort set alle klubhuse ved de udendørs aktiviteter lige så nedslidte, så der ligger en kolossal samfundsmæssig opgave, der nødvendigvis må løses, hvis ikke endnu flere skal vælge at dyrke idræt i profitbaserede fitnesscentre i byerne eller dyrke den individualistiske, uorganiserede idræt på øde regntunge skovstier og mørke, stormomsuste landeveje.

Ressourcer og muligheder for fremtidens idræt i landsbyerne.

En simpel ressourceanalyse viser, at der på landet og i landsbyerne findes masser af folkelige kræfter og ubrugte og dårligt anvendte, fysiske ressourcer for idrætsudøvelse. Det er klart, at anvendelsen af de eksisterende klubhuse og udendørs idrætsanlæg med fordel kunne koordineres og samtænkes med en lang række andre formål, således at mængden og kvaliteten af aktiviteterne i landsbyerne bliver langt større end i dag. Det ligger lige for at etablere IdrætsSFO'er, dagplejemødre mødesteder og seniorakti-

viteter i alle afskygninger. Man kunne også i langt større omfang, end det sker i dag, bruge klubhuset som støttepunkt for organiseret og uorganiseret idræt, hvor kulturlandskabets mange muligheder for bevægelse gennem gang, løb og cykling faciliteres af klubhusenes muligheder for omklædning, bad og samlingslokaler.

Der synes således at ligge en stor opgave forude for landsbyidrætsforeningerne i relation til at påtage sig en positiv rolle og indgå som naturlige partnere i planlægningen og udviklingen af idrætstilbuddene i det åbne kulturlandskab, hvor ingen vel er tættere på end de flere tusind landsbyer, der ligger lige midt i. Mon ikke udviklingsorienterede, lokale idrætsforeninger med et stort netværk over mod bønder og skovejere, kan udfylde en rolle som mediatorer og formidle kontakter og organisere og facilitere de forskellige idrætsaktiviteter ude i det åbne land.

De mange nedslidte idrætshaller, som tidligere var landsbyens stolthed, skræmmer brugerne væk, og hvis anlæggene står tomme, vil kommunerne ikke bruge flere penge på at istandsætte dem.

Den nye trend, som i disse år skyller hen over de danske landdistrikter, går ud på at opgradere disse haller, og ofte i samme

proces tilføre nye aktiviteter og lokaler i et større kompleks af lokaler, der samler idræt, sundhed og kulturelle aktiviteter, samt en eller flere kommunale servicetilbud i de såkaldte "Multikultihuse".

De positive begreber, der knytter sig til disse nye huse er fleksibilitet, multifunktionalitet, "Open acces" døgnet og året rundt, on-line booking og mulighed for familieorienterede aktiviteter "sammen eller samtidig". Det eneste problem ved disse huse er, at de koster mange penge, og projektsummer på mellem 15 og 40 mill. Kr. er hverdagskost. Det er derfor absolut nødvendigt, at disse nye, multifunktionelle landdistriktsforsamlingshuse etableres i et tæt samspil mellem flere landsbyer, og med både kommunernes strategiske planlægningsarbejde og den løbende kommune- og sektorplanlægning, understøttet af fremadrettede kommunale budgetter.

Det kunne være ganske interessant at diskutere, hvordan et nyt, moderne lokal-samfundsbegreb kan rumme disse forhold, men for mig er der ingen tvivl om, at for at fremtidssikre idræts- og kulturlivet på landet vil det være nødvendigt med en vis centralisering af de økonomisk tunge anlæg, hvilket jo ikke forhindrer idrætsforeningerne i samti-

Fotos: Jørgen Møller, Collage: Bjarke Fogh

dig at udvikle mere lokale aktivitetstilbud, efter princippet "Ingen landsby kan det hele, men tilsammen kan vi alt" hvor de forskellige landsbyer ser sig selv som deltager i et landsby- og foreningsnetværk.

At forandringsprocessen så sinkes unødigt af forstokkede idrætsledere og halbestyrelser, der ikke vil afgive haltimer til nye idrætter og halinspektører, der tænker som opsynsmænd og pedeller, der går mere op i lukketider, ro, orden og renlighed, end i at være igangsatte og aktivitetsudviklere, ja det er heller ikke en ukendt ting i foreningslivet på landet.

Sidst, men ikke mindst, findes der en fantastisk ressource i de mange ildsjæle i landsby- idræts-foreningerne. Mon ikke dette sammen med traditionen for selv at skaffe en del af anlægskapitalen til byggeri, den sociale kapital og det frivillige arbejde kan sikre idrætten på landet som en vigtig, positiv levevilkårsfaktor i fremtidens landdistrikter.

ingen adgang!
i Fodboldstøvler
TAK

Jørgen Møller er arkitekt MAA, lektor på Aalborg Universitet, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Sektion 2. med speciale i kommunal planlægning, herunder landsbyudvikling og afvikling. I mere end 30 år har han været idrætsforeningsformands og lokalsamfundsaktivist. Arbejder pt. blandt andet med et forskningsprojekt finansieret af DGI (De danske Gymnastik og Idrætsforeninger) om "Idrætsforeningernes rolle i landdistriktsudviklingen".

T E M A

Det grønne fitnesscenter

Landskabet er mere end grønne marker og fuglekvidder. Det er også en stor løbebane, hvor en fjerdedel af alle danskere bevæger sig ud for at få motion. Derfor er det en god idé at tænke bevægelse og idræt ind i planlægningen af landskabet.

Af journalist Marie Leth Rasmussen

Det handler om at bevæge sig hver dag, hvis man vil bevare et godt helbred. Det ved de fleste godt. Og jo tættere man bor på et grønt område, desto større er chancen for, at man kommer ud at røre sig. Derfor arbejder staten og flere kommuner for at fremme adgangen til grønne områder:

- Man kender det jo fra sig selv. Hvis man skal sætte sig ind i sin bil og køre hen et sted for at løbe, gør man det ikke. Ligger et grønt område tæt på, er sandsynligheden for, at man tager løbeskoene på meget større, siger kontorchef i Skov- og Naturstyrelsen *Mette Marcker Christiansen*, der arbejder med at skabe udendørs idrætsfaciliteter på statens arealer.

Vigtigt at bo tæt på

Det er ikke lige meget om det grønne område ligger 500 meter eller 800 meter væk. Afstande på få hundrede meter kan påvirke, hvor meget folk får brugt de grønne områder.

- Hvis man ønsker at fremme folkesundheden, er det en god idé at anlægge flere byparker. En undersøgelse fra Odense viser, at 2/3 af de besøgende bruger parken til aktiviteter eller bevægelse. Det kan være løb, cykling eller bare at lufte hunden. Og jo oftere man kommer i de grønne områder, jo mindre stresset er man, siger *Søren Præstholm* fra Institut for Geologi og Geografi ved Københavns Universitet.

Det grønne element

Glem al snak om løbebånd. Selvom flere er begyndt at gå fitnesscentre, så er det stadig

udenfor langt de fleste bevæger sig, når de skal dyrke motion:

- En fjerdedel af danskerne løber regelmæssigt, og det foregår udenfor. Når man spørger folk, om naturen betyder noget for, om de kommer ud at bevæge sig, svarer 81 % at naturen spiller en rolle, siger *Søren Præstholm* og tilføjer, at det grønne element bliver vigtigere, jo ældre du er.

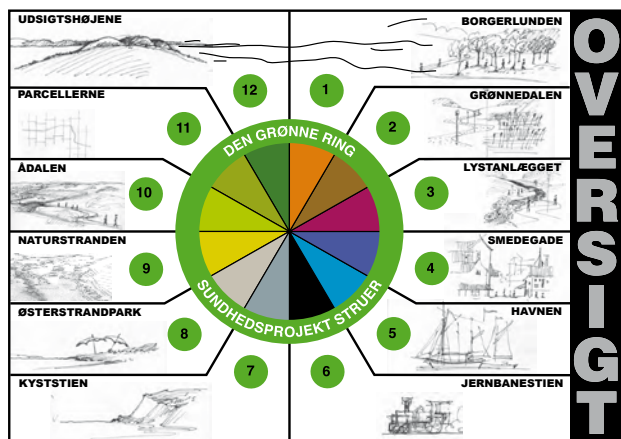
Afstanden til de grønne områder er afgørende for, hvor meget folk kommer ud. Folk, der bor lige op af et grønt område, kommer gerne 7-8 gange om ugen. Bor man lidt længere væk, bliver besøgene færre, og har man svært ved at komme ned til et grønt område, holder man sig væk. Derfor er det vigtigt, at kommunerne tænker sig om, når de udstyker områder til bebyggelse og ikke skaber ringveje eller andre forhindringer. Kommunerne skal i stedet opfordre beboerne til at erobre det grønne rum.

- Det bynære grønne område er vigtigt for hverdagens motion og folkesundheden. Hvis man spørger folk direkte, siger mange at flere nye grønne områder ikke vil få dem til at dyrke mere motion, men virkeligheden viser noget andet. Der er en klar sammenhæng mellem adgangen til grønne områder og omfanget af bevægelse og idræt udenfor, siger *Søren Præstholm*.

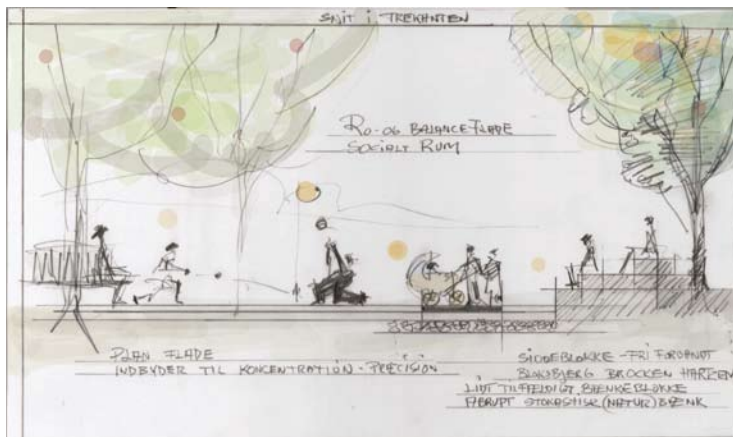
Den grønne ring

Samme opfattelse har de i Struer Kommune, hvor de med projektet Den grønne ring vil skabe bedre muligheder for at bevæge sig i landskabet. Projektet er blevet til i samarbej-

Illustrationen "uret" viser de potentialer, der kan indrages i Den grønne ring. Illustration: Finn Refslund og Bo Fisker

Alle illustrationerne stammer fra Struer Kommunes plan for Den grønne ring. Illustrationer: Finn Refslund

de med DGI og kobler nogle af de eksisterende grønne områder i Struer by sammen til en fælles ring. Et gammelt banelegeme bruges blandt andet som et stiforløb, der forbinder den østlige del af byen med midtbyen.

- Meget af Den grønne ring er eksisterende stier, som vi binder sammen til et sammenhængende forløb, markedsfører og kobler sundhedsfremmende midler på. Kvaliteten ved Den grønne ring er, at den veksler meget – der er både fine parkområder, engområder, gravhøje, landbrug, sump, strand, banelegeme, bycentrum og havneområde. Ideen er at skabe forskellige former for aktiviteter i de enkelte områder, så vi rammer flere forskellige befolkningsgrupper, siger Skov- og landskabsingeniør i Struer Kommune *Flemming Thusgaard Jørgensen*.

Variation

Aktiviteterne veksler fra områder med udendørs fitnessredskaber, til kunst i naturen, vandsport ved vandet og vandløb i den vilde natur, der skal forceres med gummistøvler. I de enkelte delområder skal landskabet gøres mere attraktivt visuelt og stimulere folks lyst til at gå på opdagelse lidt udenfor den gængse rute.

- I dag vil man vil ikke være bundet af de forpligtelser, der følger med til at være medlem af en klub. Motion skal være lystbetonet, noget man gør individuelt, når man har tid og lyst. Hvis vi vil have folk til at bevæge sig mere, skal vi skabe rammer, der gør det nemt og interessant at bevæge sig ude i naturen. Jeg har selv prøvet at løbe på asfalt. Det er ikke særlig sjovt. Jeg kan godt lide at se

noget forskelligt, hver gang jeg bevæger mig udenfor i stedet for at løbe den samme vej igen og igen. Med Den grønne ring skaber vi varierede oplevelser, så det ikke er det samme, der møder en, hver gang man tager kondiskoene på, mener medlem af Byrådet i Struer Kommune *Mads Jakobsen (V)*.

Forhindringer

Visionerne om borgernes adgang til naturområder og mulighed for at bevæge sig, kan dog let løbe ind i forhindringer, når stierne først skal realiseres. Det er Køge Åstien, der strækker sig fra Køge i øst til kommunegrænsen ca 21 km mod vest et godt eksempel på. Stien blev skrevet ind i regionplanen omkring 1992 og skulle følge eksisterende grusveje, hvor det var muligt. Et sted gik stien gennem et skovområde, hvor der var et privat gravsted, og lodsejeren bad om at få stien ført udenom gravstedet.

- Det lyttede politikerne i Roskilde Amt til. Stien kom til at krydse åen et andet sted, og fodgængerne og cyklisterne passerede gravstedet på modsatte side. Problemet var, at lodsejeren på den anden side var meget imod ideen. Han søgte om bevilling til at oprette et privat gravsted, i nærheden af det sted, hvor stien skulle gå og fik lov til det. Ud fra det påberåbte han sig gravfred og ville have os til at ændre på stiens forløb. Men manden var jo ikke død endnu! Så sagen endte med, at vi måtte tage det skrappeste værktøj i brug og simpelthen ekspropriere et smalt stykke jord langs åen, fortæller Natur- og Miljøchef i Køge Kommune *Bjarne Bringedal Svendsen*.

Adgang til det åbne land

Mange har ikke tid til motion i hverdagen og foretrækker at tage en længere tur ud i landskabet i weekenden. Men som de enkelte landbrug bliver større, svinder antallet af tilgængelige stier ind. Et samarbejde mellem natur- og friluftsföreninger, landbrugsforeninger og offentlige myndigheder - kaldet Spor i Landskabet - arbejder for at skabe flere stier i det åbne land. Sporene etableres ved frivillige aftaler med lodsejerne og oftest i samarbejde med en lokal brugergruppe. Udgifter til sporet, herunder afmærkning af stiforløbet og en turfoder, finansieres af lodsejerne eller brugerne, men der er gode muligheder for at søge medfinansiering. Når stierne etableres, skal man være opmærksom på at lægge dem, hvor naturen kan holde til at blive brugt og ikke er sårbar.

Læs mere på www.spor.dk

ÅRSPROGRAM 2009

FORÅR

DIGITAL KOMMUNEPLANLÆGNING

Kursus i Odense 2.-3. februar

Videreudvikling af kursus afholdt i 2008
Kurset fokuserer på, hvordan digitale redskaber kan være med til at kvalificere kommuneplanlægningen, og hvordan arbejdet kan tilrettelægges.

FREMTIDENS ALMENE BOLIGOMRÅDER

Fyraftensmøde i Byplanlaboratoriet d. 18. februar

Hvordan kan kommuner og boligorganisationer styrke deres indbyrdes samarbejde? Debat om Regeringens udspil til reform på det almene område. Hvad indebærer styringsdialogen, og hvordan styrkes mål og rammestyring i den enkelte kommune?

DEN REGIONALE FORPLIGTELSE

Debatdag i København 23. februar

Kommunernes regionale forpligtelse. Er der tale om mere end pæne ord? Hvordan udformes kommuneplanerne på det felt? Hvad er miljøcentrenes rolle og hvilken rolle spiller den regionale udviklingsplan?

DEN BEVARENDE LOKALPLAN

- Løftet pegfinger og strategisk udvikling

Kursus i Køge 24.-25. februar

Bevarende lokalplaner i byer. Hvordan videreføres traditionerne? Hvordan udvikles nye modeller? Eksempler fra Helsingør, Køge, Aalborg og Århus.

CO2-NEUTRALE BYDELE

Kursus på Amager 4.-5. marts

Omdannelse af eksisterende byområder. Hvordan kan der opstilles målbare indikatorer, der kan kortlægge bydele og bygningers energiforsyning- og forbrug?

LANDSBYER UNDER PRES

Netværksseminar 10 marts

Netværksseminar om områdefornyelse og andre redskaber, som kommunerne kan bruge til udvikling af landsbyerne. Seminaret arrangeres for Velfærdsministeriet

LIV I BYMIDTEN

Studietur til Tyskland og Holland til foråret

Det bliver stadig sværere for mindre byer at fastholde handlende og livet i bymidten. Hvilke strategier benytter små og mellemstore tyske og hollandske byer?

ET HELT BOLIGMARKED

1-dags kursus i Ballerup d. 22. april

Hvordan skabes et sammenhængende boligmarked i kommunen? Hvad kan planlægges, og hvordan kan samarbejdet mellem kommune og boligorganisationer tilrettelægges? Kurset vil tage udgangspunkt i erfaringerne fra Ballerup kommune.

FYSISKE HELHEDSPLANER OG FREMTIDSSIKRING

Kursus i Odense 13.-14. maj

Vejledning og øvelser om fremtidssikring og helhedsplaner i almene bebyggelser
Videreudvikling af kursus afholdt i 2008. Ved overtegning gentages det.

MILJØVURDERING AF PLANER

Kursus i Korsør 5.-6. maj

Videreudvikling af tidligere kurser. Loven, vejledningen og eksempelsamlingen.

ÅBEN LAND KONFERENCEN

11.-12. Juni

Videreudvikling af Åben Land-konferencen (afholdes for 12 gang)

BYRUM

Kursus i Fredericia og Vejle 15.-16. juni

Om byrum og bevægelse med besigtigelser i Fredericia og Vejle.

EFTERÅR

VAND I BYEN

Kursus august - december

Kursus i redskaber, der sikrer en bæredygtig håndtering af byens vand, herunder regnvand, spildevand og drikkevand. Kurset er et netværkskursus, hvor planlæggere og teknikere mødes. Kurset er udviklet som en del i 2BG-projektet og strækker sig over hele efteråret med 3 heldagsmøder.

HOVEDSTADSSEMINAR

September i Glostrup

Opfølgning på hovedstadsseminar i 2008
Fokus på fortætning og omdannelse

LOKALPLANKVALITET OG BYKVALITET

Kursus i Esbjerg 14.-16. September

Videreudvikling af tidligere kurser
Lokalplanen som redskab og spørgsmålet om kvalitet i den fysiske virkelighed.

DET 59. DANSKE BYPLANMØDE

1-2. oktober i Slagelse

VVM – VURDERING AF VIRKNINGER PÅ MILJØET

Kursus i Korsør i oktober

Kurset har fokus på processen og indholdet i VVM redegørelsen samt koblingen til bl.a. lov om miljøvurdering af planer og programmer

MOBILITET OG PLANLÆGNING

Kursus i november

Om veje, trafik og planlægning. Hvordan indarbejdes trafikplanlægningen i kommune og lokalplaner? Hvad betyder det, at kommunerne har fået et større ansvar på området? Hvilke redskaber kan bruges?

BY OG LAND

Kursus i november

Et redskabsorienteret kursus, som fokuserer på registrerings, analyse- og skitseringsmetoder

PLANLOVEN I PRAKSIS

Kursus i Roskilde i december

Kurset giver et overblik over planloven. Hvad bliver besluttet og på hvilke niveauer og hvordan spiller planerne sammen?

Årsprogrammet opdateres løbende på www.byplanlab.dk

PROJEKTLEDERSTRESS MIDT I JULERÆSET

Kommuneplanlæggerne er i gang med et enormt projekt. Efter, hvad vi hører på vandrørene, er der 50.000 sider kommuneplaner på vej i høring i 2009. Plan09 sætter spot på projektlederens spændende, men også vanskelige nøgleposition.

Stående applaus til projektlederne, der styrer en kommuneplan-proces over flere år og med mange involverede. Det er en svær rolle at afstemme forventninger og skabe kompromiser mellem mange interessenter og leverandører på og udenfor rådhuset. Plan09 har observeret seks udfordringer og mulige løsninger på projektlederens kommuneplan-stress. Andre kan læse med for at blive mindet om deres medansvar i kapløbet med tiden for at få kommuneplanen færdig i 2009.

1. Den førerløse kommuneplan

Kommuneplanprocessen er en kompleks og tværfaglig opgave, som i de fleste kommuner organiseres med projektleder, styregruppe, arbejdsgrupper osv. Og effektiv projektledelse kræver, at der udpeges en projektleder med et klart defineret ansvar. Alligevel er nogle chefer tilbageholdende med at udpege en stærk projektleder i en plan- eller udviklingsafdeling, som er nyetableret efter kommunalreformen, og det kan være et følsomt emne at fremhæve nogle medarbejdere frem for andre. I andre tilfælde kan en meget stærk planchef eller teknisk chef, som også i detaljerne har det sidste ord, ufrivilligt skabe uklarhed om projektlederens autoritet og ansvar.

En uklart defineret projektlederrolle indebærer en stor risiko for, at kommuneplanen bliver "førerløs" og ingen tager reelt ansvar for tidsplaner, koordinering og delleverancer fra andre forvaltninger. I bedste fald fungerer planchef eller teknisk chef som brandslukker. Men det svækker projektlederens rolle og motivation.

Giv som chef opbakning til projektlederen – definer projektlederrollen klart og undgå at overstyre og dermed demotivere og svække projektlederen.

2. Projektstyringsfælden

Nogle kommuner har benyttet kommunalreformen til at professionalisere projektarbejdet fx ved at oprette et særskilt projektsekretariat i kommunen. Planchef og teknisk chef har erkendt, at ansvaret for projektledelsen må uddelegeres. Der er etableret et stort antal arbejdsgrupper, som skal levere input til kommuneplanen. Kommissorier, koordiningsmøder, styregruppemøder og referater fylder meget i projektlederens kalender - og sådan skal det være. Men frem mod deadline vokser projektlederens frustrationer over, at nogle deltagere i arbejdsgrupperne betragter projektorganisering som konsensusdemokrati, hvor alle skal være enige om kommuneplanforslagets indhold og vægtning mellem temaer.

Brug projektstyringsværktøjerne, men vurder dem kritisk ifht. opgaven. Overvej undervejs at skrue ned for tid til organisering og proces og op for tid til produktionen af kommuneplanen. Overvej at koncentrere redigeringsarbejdet i en kernegruppe på 2-4 medarbejdere i den afsluttende fase.

3. Perfektionistiske planlæggere

Der har været talt om Kommuneplan 2009 siden kommunalreformen blev besluttet. Der er mange gode ambitioner! Men ønsker om, at alle emner i planen skal have samme vægt og at alle bydele og delområder skal beskrives lige grundigt, kan også lægge et betydeligt pres på tidsplanen. Et pres, der ikke altid udspringer af ønsker fra politikere og chefer, men ofte også fra planlæggerne selv. For projektlederen er presset særlig stort. For hver side produceret i organisationen bruger projektlederen hurtigt en time på koordinering, redigering osv.

Måske ser skrivebordet hos kommuneplanens projektleder også sådan ud i din kommune! Eller er du projektlederen selv og føler, at det indvendige af dit hoved i virkeligheden ser ud som det overfyldte bord? Brug otte minutter på at læse artiklen og yderligere seks minutter på at overveje, om et af de seks råd kan gøre din/jeres hverdag lettere. Hvis ja, så kan du på 14 minutter indlede begyndelsen til et mere overskueligt bord!

Giv som kollega opbakning til projektlederens behov for at foretage ændringer, som sikrer at kommuneplanprocessen kan gennemføres efter tidsplanen. Fx ved at sænke ambitionsniveauet på dele af planen eller udskyde behandlingen af nogle temaer til senere.

4. Sektorsnæversyn

Kommunalreformen har bragt mange nye fagligheder sammen. By og land er kommet under samme tag. Det giver i nogle kommuner sammenstød mellem fagligheder, der repræsenterer hhv. beskyttelses- og benyttelsesinteresser. Skal byudviklingen ske der, hvor der ikke er andre interesser? Eller i de mest attraktive områder, hvor beskyttelsesinteresserne er store? Tidligere regionplanlæggere skal vænne sig til, at kommuneplanen også er en benyttelsesplan. Og tidligere kommuneplanlæggere skal vænne sig til, at kommuneplanen også er en beskyttelsesplan.

Accepter at kommuneplanen er en helhedsorienteret plan med både benyttelses- og beskyttelseshensyn. Respekter projektlederens behov for at finde løsninger, der afvejer sektorinteresserne. Vær villig til at indgå fagligt forsvarlige kompromiser.

5. Det svære samarbejde med konsulenterne

En række kommuner hyrer konsulenter til at gennemføre analyser og udarbejde dele af kommuneplanen. En del planlæggere ser dog meget skeptisk på konsulenternes arbejde, selvom det ikke altid er berettiget. To klassiske problemstillinger er, at kommunen ikke definerer opgaven tilstrækkelig klart, så konsulenten leder i blinde, eller at konsulenten ikke forholder sig selvkritisk til egne kompetencer. Nogle kommuner og konsulenter har derimod rigtig gode erfaringer med et tæt samarbejde, som bygger på en

gennemarbejdet opgavebeskrivelse. Enkelte etablerer en fælles arbejdsplads, hvor konsulenten sidder i planafdelingen i et par uger for at etablere en langt tættere samarbejdsrelation end man kan opnå gennem møder.

Opfat konsulentbistand som en udvidelse af planafdelingen. Overvej en fælles arbejdsplads på rådhuset.

6. Der er et liv efter Kommuneplan 2009!

En række kommuner nedjusterer ambitionsniveauet undervejs. Analyser af landskaber og detailhandel fravælges. Revisionen af rammerne bliver mindre ambitiøs end planlagt. Det kan være fagligt utilfredsstillende, men desto mindre nødvendigt, at nedjustere ambitionsniveauet. Opgaverne må i stedet tages op i temaplaner, som følger efter Kommuneplan 2009.

Notér løbende hvilke analyser og opgaver, der fravælges. Lav et arbejdsprogram på 1-2 sider med opfølgende opgaver. Send arbejdsprogrammet til politisk vedtagelse sammen med kommuneplanforslaget.

Det er en spændende og meget krævende opgave at gennemføre en fuld kommuneplanrevision. Men der er lys for enden af tunnelen. De første er allerede nået i mål.

Se eksempler på www.plan09.dk/kommuneplanforslag.

Svend Erik Rolandsen, Plan09

LIV I BYMIDTEN

BUSTUR TIL TYSKLAND OG HOLLAND

Mange mindre danske byer oplever, at det bliver stadig sværere at tiltrække handlende til deres centrale byområde. Bymidten, der udgør hjertet af byen og er en vigtig del af byens identitet, mister derved sin kraft. Men bymidten har et potentiale – mentalt, historisk, imagemæssigt, rumligt og arkitektonisk.

Faaborg-Midtfyn og Vordingborg Kommuner arbejder i et Plan09 projekt med visioner for, hvordan deres bymidter kan få en renæssance. Til inspiration for arbejdet ønsker de at 'komme udenlands' – ikke nødvendigvis for at finde løsningen - men mere for at se deres udfordringer i et nyt lys. Deltagere fra andre kommuner eller institutioner er meget velkomne til at melde sig til turen, som udover de tyske og hollandske eksempler vil byde på debat og erfaringsudveksling blandt andet undervejs i bussen.

Vi besøger en række byer i Tyskland og Holland, som alle har valgt en strategi for handlen i byen. Byerne er efter danske forhold ikke helt små, men er efter tyske og hollandske forhold mindre (fra 32.000 – 150.000 indb.) og indgår hver især i byhierarkier med langt større byer. Derudover bestræber vi os på at finde egnede, mindre hollandske byer - gerne på 10-15.000 indb. selvom de efter hollandske forhold kaldes landsbyer. På studieturen vil der være oplæg fra lokale politikere eller embedsmænd i hver by.

For mere information kontakt Christian Broen cb@byplanlab.dk eller ring 33177287

